

Literatuurstudie

Het begrijpen van en omgaan met
weerstanden bij het zoeken naar
locaties voor forensische zorg en
asielopvang

27 februari 2025

Geschreven door Gedragsteam J&V

Inhoudsopgave

- 1 Managementsamenvatting
- 2 Psychologische mechanismen achter het NIMBY fenomeen
- 3 Kansrijke strategieën om weerstand te verminderen
- 4 Voorstel vervolg
- 5 Referenties

1. Managementsamenvatting

Weerstand tegen de vestiging van asielzoekerscentra en forensische zorglocaties, beter bekend als het NIMBY-fenomeen ("Not In My Backyard"), vormt een grote uitdaging voor beleidsmakers en uitvoerende instanties. Het ministerie Justitie & Veiligheid wil in kaart brengen hoe deze weerstand effectief te verminderen. Dit literatuuroverzicht biedt inzicht in verklarende factoren voor het NIMBY-fenomeen en de effectieve strategieën die zijn ontwikkeld en succesvol toegepast om met NIMBY gedrag om te gaan of dit te voorkomen.

Verklarende factoren

Onderzoek toont aan dat NIMBY-gedrag voornamelijk wordt gedreven door:

- **Perceptie van dreiging en risico:** Mensen ervaren dergelijke voorzieningen als een bedreiging voor hun veiligheid (Horiuchi & Ono, 2022).
- **Emotionele verbondenheid met de omgeving:** Bewoners willen de samenstelling van hun buurt behouden (Devine-Wright, 2009).
- **Gebrek aan vertrouwen in de overheid:** Transparante communicatie is cruciaal voor acceptatie (Terwel & Daamen, 2012).
- **Onvolledige of misleidende informatie:** Onjuiste berichtgeving kan weerstand versterken (Zhang et al., 2022).

Effectieve strategieën

Door vroegtijdige en eerlijke communicatie, participatie van de gemeenschap en het benutten van bewezen strategieën kan weerstand tegen de vestiging van opvang- en zorgvoorzieningen worden verminderd. Een geïntegreerde aanpak, waarbij belanghebbenden actief worden betrokken en lokale voordelen worden gecreëerd, leidt tot een duurzamere acceptatie van deze maatschappelijke voorzieningen. Uit de literatuur blijkt dat weerstand kan worden verminderd door verschillende interventies:

1. **Vroege en transparante communicatie:** Openheid over plannen en risico's vergroot het vertrouwen (Terwel & Daamen, 2012).
2. **Lokale belangen integreren:** Projecten combineren met wijkverbeteringen verhoogt acceptatie (Cao, 2024).
3. **Betrekken van sleutelfiguren:** Vertrouwde lokale leiders kunnen steun vergroten (Zhang et al., 2022).
4. **Ervaringen delen uit andere gemeenschappen:** Succesverhalen wegnemen van onbekendheidsangst (Horiuchi & Ono, 2022).
5. **Sociale cohesie bevorderen:** Het creëren van gezamenlijke activiteiten tussen bewoners en nieuwe gebruikers vermindert weerstand (Zhang et al., 2022).
6. **Tegemoetkomen aan specifieke zorgen:** Concrete maatregelen zoals extra verlichting en veiligheidsplannen werken effectief (Terwel & Daamen, 2012).
7. **Inschakelen van een neutrale derde:** Een onafhankelijke mediator kan spanningen verminderen en wederzijds begrip bevorderen (Bao, 2023).
8. **Flexibele ontwikkelingsmodellen:** Ruimte voor inspraak en aanpassingen verhoogt het draagvlak (Cao, 2024).

Voorstel vervolg

Om deze inzichten verder te concretiseren en toe te passen in de praktijk, wordt een vervolgonderzoek uitgevoerd waarbij interviews worden gehouden met beleidsmedewerkers, gemeenteambtenaren en experts op het gebied van NIMBY-gedrag. Het doel hiervan is om het probleem, de verklarende factoren en de effectiviteit van de beschreven strategieën te toetsen en aanvullende best practices in kaart te brengen. Op basis van de resultaten wordt een concreet advies opgesteld voor implementatie en toetsing van strategieën om weerstand te verminderen.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

2. Psychologische mechanismen achter het NIMBY-fenomeen

Hoe kan weerstand tegen de komst van asielzoekerscentra en forensische zorg locaties verklaard worden?

Verklarende factoren

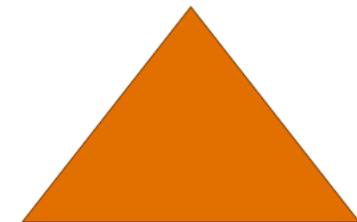
De sociale cognitieve theorie (SCT) biedt een verklaringsmodel voor weerstand, waarbij NIMBY-opvattingen worden gevormd door een wisselwerking tussen omgevingsfactoren en individuele psychologische kenmerken (Bao, 2023). Uit de literatuur komen de volgende factoren naar boven als verklarende factoren:

- **Perceptie van dreiging en risico.** Een centrale factor in NIMBY-gedrag is de perceptie van dreiging en risico. Horiuchi & Ono (2022) tonen aan dat mensen geneigd zijn negatief te reageren op projecten die als bedreigend worden ervaren, zoals de vestiging van asielzoekerscentra. Cao (2024) benadrukt dat weerstand vaak voortkomt uit een spanningsveld tussen de maatschappelijke noodzaak van een project en individuele angsten over de impact ervan.
- **Emotionele verbondenheid met een locatie.** Ook emotionele verbondenheid met een locatie is bepalend. Devine-Wright (2009) wijst erop dat weerstand tegen nieuwe ontwikkelingen voortkomt uit plaatsbeschermend gedrag, waarbij bewoners hun band met de omgeving willen behouden.
- **Vrees voor aantasting van de gemeenschapscohesie.** Zhang et al. (2022) bevestigen dit en koppelen NIMBY-gedrag aan de vrees voor aantasting van gemeenschapscohesie.
- **Vertrouwen in de overheid.** Sociale factoren, zoals vertrouwen in de overheid, spelen een cruciale rol bij publieke acceptatie. Terwel & Daamen (2012) laten zien dat vertrouwen en transparante communicatie essentieel zijn om weerstand te verminderen.
- **Misleidende of onvolledige informatieverstrekking.** Een ander relevant aspect is de verspreiding van informatie. Zhang et al. (2022) tonen aan dat de manier waarop een project wordt gepresenteerd, publieke percepties kan versterken of juist temperen. Misleidende of onvolledige informatie kan weerstand vergroten, terwijl eerlijke en transparante communicatie acceptatie bevordert.

Sociaal cognitieve theorie

- Kennis
- Verwachtingen, zoals perceptie kosten/baten
- Houding en attitudes, zoals vertrouwen in overheid, forensische zorg locaties, asielzoekerscentra, angst

Cognitieve (persoonlijke) factoren

Omgevingsfactoren

- Sociale normen
- Culturele invloeden
- Toegang tot informatie over de voorstellen

Gedragsfactoren

- Acties van omwonenden, zoals protestacties of het vormen van bewonersallianties

Ministerie van Justitie en Veiligheid

3. Effectieve strategieën om NIMBY gedrag te voorkomen

Hoe kan weerstand tegen de komst van asielzoekerscentra en forensische zorg locaties voorkomen worden?

Vier elementen om NIMBY-gedrag te voorkomen en beheersen

Effectieve strategieën tegen weerstand bij de vestiging van asielzoekerscentra en forensische zorglocaties combineren transparantie, betrokkenheid en concrete voordelen voor de gemeenschap. Door vroegtijdig te communiceren, lokale belangen mee te nemen en te werken aan sociale cohesie, kan weerstand worden verminderd en draagvlak worden vergroot. Hierna lichten we een aantal voorbeelden toe van interventies waarmee weerstand effectief is voorkomen of beheerst.

1. Gemeenschapseducatie. Een effectieve benadering is het vergroten van gemeenschapseducatie. Bewustwordingscampagnes over forensische zorg en asielopvang verminderen stigma en misvattingen door objectieve informatie te verstrekken en de maatschappelijke meerwaarde van deze faciliteiten te belichten. Daarnaast is positieve framing essentieel: door de nadruk te leggen op collectieve verantwoordelijkheid en de voordelen voor de gemeenschap, kunnen negatieve sentimenten worden omgebogen naar een constructieve houding.

2. Actieve gemeenschapsbetrokkenheid. Actieve gemeenschapsbetrokkenheid is een andere bewezen strategie. Dit omvat het organiseren van outreachactiviteiten, open huis-evenementen en de inzet van participatieve besluitvorming. Door lokale bewoners te betrekken bij de inrichting en werking van een faciliteit, ontstaat een groter gevoel van eigenaarschap en vertrouwen. Daarnaast helpt het aanbieden van diensten zoals gemeenschapszorg en ondersteuning aan kwetsbare groepen om positieve relaties met omwonenden op te bouwen.

3. Open en transparante houding van de overheid. De rol van de overheid en instellingen is cruciaal in het opbouwen van vertrouwen. Transparantie in besluitvormingsprocessen, duidelijke risicocommunicatie en het tonen van professioneel beheer kunnen angsten en weerstand verminderen. Het hanteren van persoonsgerichte taal, waarbij de mens centraal staat in plaats van de problematiek, draagt bij aan een meer empathische benadering en vermindert dehumanisering van bewoners van deze voorzieningen.

4. Langdurige relatieopbouw. Door blijvend te investeren in communicatie, samenwerking met lokale belanghebbenden en het proactief inspelen op zorgen, kan toekomstige weerstand worden beperkt. Het creëren van lokale allianties met gemeenschapsleiders en zorgprofessionals versterkt het draagvlak voor dergelijke voorzieningen.

Vroege en transparante communicatie

Een van de meest effectieve strategieën om weerstand te verminderen, is het vroegtijdig betrekken van de gemeenschap bij het besluitvormingsproces. Onderzoek van Terwel & Daamen (2012) toont aan dat open en transparante communicatie het vertrouwen in de overheid vergroot en negatieve percepties vermindert.

Voorbeeld

In een gemeente waar een nieuw asielzoekerscentrum werd gepland, organiseerde het lokale bestuur maandelijks informatiesessies waarin bewoners direct vragen konden stellen aan experts en beleidsmakers. Dit zorgde ervoor dat misvattingen werden weggenomen en weerstand afnam (Terwel & Daamen, 2012).

Lokale belangen integreren

Mensen zijn eerder geneigd een project te accepteren als zij er zelf ook baat bij hebben. Cao (2024) benadrukt dat weerstand vaak voortkomt uit een spanningsveld tussen maatschappelijke noodzaak en individuele angsten. Door lokale voordelen te koppelen aan de komst van een voorziening, kan acceptatie worden vergroot.

Voorbeeld

In een stad waar bewoners bezwaar maakten tegen een opvangcentrum, werd een lokaal investeringsfonds opgezet. Dit fonds financierde verbeteringen in de wijk, zoals speeltuinen en parkeervoorzieningen, waardoor de weerstand onder bewoners verminderde (Cao, 2024).

Betrekken van sleutelfiguren en ambassadeurs

Uit onderzoek van Zhang et al. (2022) blijkt dat weerstand vermindert wanneer gerespecteerde lokale figuren, zoals wijkvoorzitters en ondernemers, zich uitspreken voor een project.

Voorbeeld

In een dorp waar aanvankelijk grote weerstand was tegen de komst van een forensische zorglocatie, werden lokale huisartsen en wijkagenten betrokken bij de communicatie. Zij legden uit waarom de voorziening nodig was en hoe de veiligheid gewaarborgd bleef. Hierdoor ontstond een genuanceerder beeld onder de bewoners (Zhang et al., 2022).

Ervaringen van vergelijkbare projecten delen

Mensen zijn vaak bang voor het onbekende. Horiuchi & Ono (2022) stellen dat het delen van ervaringen van andere gemeenschappen helpt om angsten weg te nemen en realistische verwachtingen te scheppen.

Voorbeeld

Een gemeente nodigde bewoners uit een andere stad uit om hun ervaringen te delen over een eerder gerealiseerd asielzoekerscentrum. De positieve verhalen van bewoners die aanvankelijk ook tegenstander waren, hielpen om de weerstand te verminderen (Horiuchi & Ono, 2022).

Sociale cohesie bevorderen

Zhang et al. (2022) koppelen NIMBY-gedrag aan vrees voor aantasting van gemeenschapscohesie. Strategieën die gericht zijn op integratie en verbinding, kunnen deze weerstand verminderen.

Voorbeeld

In een wijk waar weerstand bestond tegen een opvanglocatie, werd een gemeenschappelijk buurthuis geopend waar bewoners en nieuwe bewoners samen activiteiten konden organiseren. Dit versterkte de sociale cohesie en verminderde de zorgen over maatschappelijke verdeeldheid (Zhang et al., 2022).

Tegemoetkomen aan specifieke zorgen

Sommige bezwaren zijn concreet en goed te adresseren. Uit onderzoek blijkt dat gerichte maatregelen effectiever zijn dan algemene beloftes.

Voorbeeld

In een buurt waar zorgen waren over veiligheid, werd extra straatverlichting geplaatst en een buurtwachtprogramma opgezet in samenwerking met bewoners. Dit nam een belangrijk deel van de bezwaren weg (Terwel & Daamen, 2012).

Inschakelen van een neutrale derde

Onderzoek toont aan dat bemiddeling door een onafhankelijke derde partij effectief kan zijn bij het verminderen van weerstand (Bao, 2023). Een neutrale facilitator kan helpen bij het opbouwen van wederzijds begrip tussen belanghebbenden.

Voorbeeld

In een gemeente waar de spanning tussen bewoners en beleidsmakers opliep, werd een onafhankelijke mediator ingeschakeld om de gesprekken te begeleiden. Dit zorgde ervoor dat beide partijen hun zorgen konden uiten en leidde tot constructieve oplossingen en een verhoogde acceptatie van het project (Bao, 2023).

Inschakelen van een neutrale derde

Onderzoek toont aan dat bemiddeling door een onafhankelijke derde partij effectief kan zijn bij het verminderen van weerstand (Bao, 2023). Een neutrale facilitator kan helpen bij het opbouwen van wederzijds begrip tussen belanghebbenden.

Voorbeeld

In een gemeente waar de spanning tussen bewoners en beleidsmakers opliep, werd een onafhankelijke mediator ingeschakeld om de gesprekken te begeleiden. Dit zorgde ervoor dat beide partijen hun zorgen konden uiten en leidde tot constructieve oplossingen en een verhoogde acceptatie van het project (Bao, 2023).

Flexibele Ontwikkelings- modellen

Cao (2024) stelt dat weerstand kan worden verminderd door ruimte te bieden voor aanpassingen en inspraak tijdens het proces. Wanneer bewoners het gevoel hebben dat ze invloed hebben op de uiteindelijke uitkomst, neemt hun bereidheid tot acceptatie toe.

Voorbeeld

In een stad waar aanvankelijk veel verzet was tegen een geplande opvanglocatie, werd een participatief proces opgezet waarin bewoners mee konden beslissen over de inrichting van de locatie. Dit leidde tot meer draagvlak en een soepeler implementatie (Cao, 2024).

Andere effectieve strategieën om **NIMBY gedrag** te voorkomen

Strategie	Beschrijving	Referenties
Gemeenschapsbetrokkenheid	Actieve betrokkenheid van gemeenschapsleden bij het planningsproces om vertrouwen en transparantie te bevorderen. Dit kan onder meer publieke bijeenkomsten, workshops en feedbacksessies omvatten om zorgen weg te nemen en lokale input te integreren.	Chung et al., 2016; Cui & Han, 2022; Searle & Filion, 2010
Compensatie en prikkels	Financiële compensatie of stimulansen bieden aan getroffen bewoners om de waargenomen nadelen van de voorziening te compenseren. Dit kan helpen negatieve gevoelens te verminderen en acceptatie te vergroten.	Chung et al., 2016; Dlouhý & Hudeček, 2017; Xu et al., 2022
Voorlichtings- en bewustwordingscampagnes	Educatieve programma's implementeren om het publiek te informeren over de voordelen van de voorgestelde voorziening, misvattingen aan te pakken en maatschappelijke voordelen te benadrukken.	Petrova, 2013; Xin, 2023
Sociale ondersteuningsprogramma's	Initiatieven die de integratie en het welzijn van asielzoekers bevorderen door interactie met de lokale gemeenschap.	Arwidson 2024
Risico communicatie	Duidelijke communicatie over de risico's en veiligheidsmaatregelen van de voorziening om angsten en onzekerheden bij bewoners weg te nemen.	Jiang, 2024; Cui et al., 2023
Participatieve besluitvorming	Lokale belanghebbenden betrekken bij besluitvormingsprocessen om ervoor te zorgen dat hun stem wordt gehoord en meegenomen, wat een gevoel van eigenaarschap en verantwoordelijkheid creëert.	Cui & Han, 2022; Cao, 2024
Aandacht voor emotionele verbondenheid	Erkenning en aanpak van de emotionele verbondenheid die bewoners hebben met hun omgeving, en het project op een manier kaderen die deze gevoelens respecteert en integreert.	Devine-Wright, 2009; Thornton & Tizard, 2010
Positieve framing	Gebruik taal die collectieve verantwoordelijkheid en de voordelen van de voorgestelde voorzieningen benadrukt.	Doberstein, C., Hickey, R., & Li, E. (2016).
Gepersonaliseerde communicatiestrategieën	Ontwikkelen van communicatiestrategieën die zijn afgestemd op de lokale context en demografie, zodat boodschappen aansluiten bij de waarden en zorgen van de specifieke gemeenschap.	Petrova, 2013; Xin, 2023
Langdurige relatieopbouw	Doorlopende relaties met de gemeenschap onderhouden, zelfs na afronding van het project, om goodwill op te bouwen en toekomstige weerstand tegen soortgelijke projecten te verminderen.	Chung et al., 2016; Searle & Filion, 2010
Aanpakken van procedurele tekortkomingen	Verbeter planningsprocessen door transparantie, inclusiviteit en responsiviteit op input van de gemeenschap te waarborgen, en zo gevoelens van uitsluiting onder bewoners te verminderen	Kaya & Erol (2016)

Ministerie van Justitie en Veiligheid

4. Voorstel vervolg

De volgende stap om begrip van het NIMBY fenomeen en mogelijke oplossingsrichtingen te vergroten

Voorstel vervolg: afnemen interviews

Op basis van deze literatuurstudie ontstaat een beeld van mogelijk effectieve interventies. Deze inzichten willen we in de volgende stap (stap 2) aanvullen met kennis uit de praktijk. We stellen voor om interviews in twee rondes te doen. De eerste ronde interviews is gericht op het beter begrijpen van het probleem en oplossingsrichtingen. In de tweede ronde willen we experts spreken om het beeld aan te vullen. We denken aan experts binnen zorginstellingen, gemeenten zelf (bijvoorbeeld omgevingsmanagers) en experts op het gebied van het voorkomen van NIMBY gedrag (bijvoorbeeld onderzoekers).

Opzet vragen voor interviewronde 1:

Het ministerie, COA, gemeenten en zorginstellingen lopen soms aan tegen weerstand bij het vinden van opvanglocaties en locaties voor forensische zorginstellingen. Aanname: in het voorkomen van weerstand kunnen er dingen beter. Doel van dit interview is om in kaart te brengen in hoeverre organisaties problemen ervaren in het omgaan met of voorkomen van weerstand, en zo ja, wat dan mogelijke oplossingsrichtingen zouden kunnen zijn.

1. Inzicht in het huidige proces: hoe worden locaties op dit moment gekozen? Wie is waar verantwoordelijk voor? Wie in de organisaties is verantwoordelijk voor het omgaan met weestanden?
2. Inzicht in probleem: herkennen mensen dat weerstand een probleem is? Wat zijn de oorzaken van deze problemen en waar komen de problemen uit voort? Welke ontwikkelingen zien ze op dit onderwerp? Denken ze dat de manier waarop organisaties ermee omgaan beter kan?
3. Inzicht in oplossingen: Wat zouden we moeten willen bereiken? Wat zou de ambitie moeten zijn en de doelen? Wie moet er dan iets anders doen? Wat zou helpen? Wat zijn de meest kansrijke oplossingen? Stel dat we best practices in kaart gaan brengen, helpt dat dan?
4. Inzicht in actiebereidheid: Stel we ontwikkelen in oplossingsrichtingen, staan ze er voor open om er iets mee te doen? Wat zou u er zelf aan willen en kunnen bijdragen?

Resultaat: rapport resultaten interviews

Interviewlijst

Ronde 1 interviews (inzicht in huidige situatie)

- beleidsmedewerker S&B en DGM
- COA
- Zorginstelling(en)
- Gemeente of VNG

Ronde 2 interviews (verdieping)

- Omgevingsmanagers of andere mensen binnen gemeenten, COA en zorginstellingen die ervaring hebben met het maken van plannen om met weerstand om te gaan
- Wetenschapper op gebied van NIMBY-gedrag

Planning op hoofdlijnen

Stap	Q1 25	Q2 25	Q3 25	Q4 25
0 (intake)				
1 desk research				
2 interviews				
3 interventie ontwikkelen				
4 effect				

5. Referenties

- Arwidson, C. (2024). (over)crowded house: exploring asylum seekers' experiences of the covid-19 pandemic while living at accommodation centers in sweden. BMC Public Health, 24(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-024-18089-6>
- Bao, W. (2023). How to shape local public acceptance of not-in-my-backyard infrastructures? a social cognitive theory perspective. Sustainability, 15(22), 15835. <https://doi.org/10.3390/su152215835>
- Cao, K. (2024). Towards a better psychological satisfaction: developing a mixed multi-criteria evaluation system to urban 'not in my back yard' facilities siting. BMC Psychology, 12(1). <https://doi.org/10.1186/s40359-024-01710-z>
- Chung, W., Choi, J., Woo, C., Lee, S., & Saindon, C. (2016). Community relations dealing with a not in my back yard (nimby) context. International Journal of Conflict Management, 27(3), 424-452. <https://doi.org/10.1108/ijcma-09-2014-0069>
- Cui, T. and Han, C. (2022). How can china resolve the nimby dilemma in a network society? government and society-negotiated decisions based on evolutionary game analysis. Sustainability, 14(3), 1308. <https://doi.org/10.3390/su14031308>
- Devine-Wright, P. (2009). Rethinking nimbyism: the role of place attachment and place identity in explaining place-protective action. Journal of Community & Applied Social Psychology, 19(6), 426-441. <https://doi.org/10.1002/casp.1004>
- Dlouhý, M. and Hudeček, T. (2017). Location of unwanted facilities in prague: nimby in public administration hierarchy. Prague Economic Papers, 26(2), 240-252. <https://doi.org/10.18267/j.pep.607>
- Doberstein, C., Hickey, R., & Li, E. (2016). Nudging NIMBY: Do positive messages regarding the benefits of increased housing density influence resident stated housing development preferences?. Land Use Policy, 54, 276-289.
- Horiuchi, Y. and Ono, Y. (2022). Susceptibility to threatening information and attitudes toward refugee resettlement: the case of japan. Journal of Peace Research, 60(3), 459-473. <https://doi.org/10.1177/00223433221079455>
- Jiang, T. (2024). Underlying causes of nimby conflicts in power grid construction projects: an ism–bn model perspective. Buildings, 14(7), 2140. <https://doi.org/10.3390/buildings14072140>
- Petrova, M. (2013). nimbyism revisited: public acceptance of wind energy in the united states. Wiley Interdisciplinary Reviews Climate Change, 4(6), 575-601. <https://doi.org/10.1002/wcc.250>
- Searle, G. and Filion, P. (2010). Planning context and urban intensification outcomes. Urban Studies, 48(7), 1419-1438. <https://doi.org/10.1177/0042098010375995>
- Terwel, B. and Daamen, D. (2012). Initial public reactions to carbon capture and storage (ccs): differentiating general and local views. Climate Policy, 12(3), 288-300. <https://doi.org/10.1080/14693062.2011.637819>
- Thornton, B. and Tizard, H. (2010). "not in my back yard". Social Psychology, 41(4), 255-262. <https://doi.org/10.1027/1864-9335/a000034>
- Xin, F. (2023). A sustainable solution to promote interest-based municipal solid waste management. Humanities and Social Sciences Communications, 10(1). <https://doi.org/10.1057/s41599-023-02189-6>
- Xu, P., Yao, X., Lan, L., Xu, K., & Bao, C. (2022). Research on the paths and effectiveness of governance tools based on the evolution of environmental nimby event. International Journal of Environmental Research and Public Health, 19(4), 1985. <https://doi.org/10.3390/ijerph19041985>
- Zhang, C., Zhu, Y., & Xu, L. (2022). Information dissemination and control of nimby projects under stigmatization. Complexity, 2022(1). <https://doi.org/10.1155/2022/4383202>